

XLI

SEJM WALNY KRAKOWSKI 1531–1532

WSTĘP

Ogłoszone 23 października 1531 r. uniwersały królewskie zapowiadały zwołanie sejmu walnego do Krakowa na 6 grudnia 1531 r.¹ Celem obrad miało być, jak zwykle, zarządzenie potrzebie „obrony Rzeczypospolitej Królestwa w tak wielkich niebezpieczeństwach”². Na miejsce obrad sejmowych wybrano Kraków, a nie, jak to było już w zwyczaju, Piotrków, co było podyktowane spodziewaną wyprawą i wolą króla, aby przebywać jak najbliżej wojska. Sejmiki przedsejmowe odbyły się w listopadzie 1531 r. Wyjątkowo znane są nazwiska wybranych przez nie posłów ziemskich, w związku z wypłacaniem im przez skarb królewski strawnym³. Jest też prawdopodobne, że sejmik wielkopolski w Środzie udzielił swym posłom mocy ograniczonej⁴.

Otwarcie obrad sejmowych nastąpiło z parodniowym opóźnieniem, 10 grudnia 1531 r. Zamknięto je 20 stycznia 1532 r.⁵ Przebieg sejmu nie jest bliżej znany. Można się jednak domyślać, że debatowano przede wszystkim nad sprawą podatków, a także nad treścią przyszłych konstytucji. Wiele czasu zajęły kwestie mazowieckie. Senat rozważał między innymi sprawę uprawnień lenników Korony, w szczególności księcia pruskiego, do udziału w elekcji królewskiej⁶.

Z dorobku niniejszego sejmu uwzględniono tu następujące akty prawne:

I. *Constitutiones conventus Cracoviensis de anno Domini millesimo quingentesimo trigesimo secundo* (20 stycznia 1532)⁷.

II. *Litterae universales contributionum publicarum in conventu Cracoviensi generali decretarum* (20 stycznia 1532)⁸.

¹ AT, t. XIII, nr 372-376, s. 345, 346.

² AT, t. XIII, nr 378, s. 350.

³ Por. rkps B. PAN, sygn. 2810 (Księga skarbową z lat 1531–1532), k. 66, 67.

⁴ Zob. list podkanclerzego Piotra Tomickiego do Stanisława Tomickiego, kasztelana kaliskiego, z 15 listopada 1531 r. (AT, t. XIII, nr 387, s. 360).

⁵ W. Konopczyński, *Chronologia sejmów*, nr 43, s. 136.

⁶ Por. A. Vetulani, *Lenno pruskie*, s. 143 i nn.

⁷ Tekst konstytucji krakowskich z 1532 r. zachował się w MK₁, t. 46, k. 154 v.–163, oraz w MK₂, t. 47, k. 223v.–233. Drukiem wydano je sześciokrotnie u Wietora w latach 1532–1550. Pierwsze z tych wydań przygotowane było dla celów urzędowych, zaś wykaz wszystkich podają: O. Balzer, *Przyczynki*, nr 22, s. 31-33 i M. Cytowska, *Bibliografia*, nr 37-44, s. 71, 72 (na podstawie ustaleń K. Piekarskiego, *Uwagi o chronologii statutów*). Wydanie niniejsze stanowi przedruk edycji krytycznej Władysława Pociechy, zamieszczonej w AT, t. XIV, nr 23, s. 41-55, której podstawą był tekst ksiąg podkanclerskich MK. W przypisach tekstowych uwzględniono odmianki występujące w księgach kanclerskich oraz w VL, t. I, s. 499-512; natomiast porównanie z tekstem druku urzędowego (B. Kórniak, sygn. Cim. F. 4148) nie wykazało różnic w stosunku do edycji AT.

⁸ Tekst uniwersału podatkowego z 20 stycznia 1532 r. znany jest z wpisów do MK₁, t. 46, k. 148 v.–151 v. i MK₂, t. 47, k. 234-240, a także z druku urzędowego, przechowywanego w B. Nar., sygn. XVI.F.38 (por. M. Cytowska, *Bibliografia*, nr 45, s. 72, 73). Niniejsze wydanie opieramy na edycji Władysława Pociechy, AT, t. XIV, nr 24, s. 56-60, której podstawą stanowi przekaz z ksiąg kanclerskich MK.

III. *Litterae ducillorum quae czopowe dicitur* (20 stycznia 1532)⁹.

IV. *Decretum regium de hereditandis foeminis nobilium* (29 stycznia 1532)¹⁰.

V. *Litterae de componendis vadiis ante sententiam* (29 stycznia 1532)¹¹.

VI. *De bonis regalibus limitandis* (29 stycznia 1532)¹².

VII. *Constitutiones novae de homicidiis* (29 stycznia 1532)¹³.

VIII. *Constitutio regia terminorum* (31 stycznia 1532)¹⁴.

IX. *Litterae ad capitaneos totius Regni contra nobiles homicidas* (3 kwietnia 1532)¹⁵.

Na sejmie krakowskim wydano wiele innych aktów prawnych. Przyjęto zasadę nieodbywania roków sądowych w czasie sejmów walnych, odnoszącą się do Mazowsza¹⁶. Wydano przywilej na rzecz szlachty powiatu błońskiego, zwalniający ją od obowiązku naprawy mostu na Narwi¹⁷. Inne decyzje tego sejmiku zawiera nadto Metryka Koronna¹⁸.

⁹ Tekst uniwersału czopowego zachował się w postaci wpisu do MK₁, t. 46, k. 153 v., 154 v. W. Pociecha przyjął go za podstawę edycji w AT, t. XIV, nr 25, s. 61–63. Uniwersał drukujemy według tejże edycji, uwzględniając poprawki — głównie interpunkcyjne — po porównaniu z wpisem zawartym w MK.

¹⁰ Statut ten, wydany na sejmie walnym krakowskim, rozstrzygający spór o prawo kobiet do dziedziczenia na Mazowszu, w niniejszym wydawnictwie przedrukowany został z edycji Jakuba Sawickiego: *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 316, s. 67. Tamże podane zostały informacje o wszystkich zachowanych rękopisach oraz drukach tego tekstu (i czterech następnych, nr V–VIII, tu omówionych w przypisach 11–14).

¹¹ Dekret królewski, wydany na sejmie walnym krakowskim dla Mazowsza, zezwalający na zawieranie ugód, dotyczących kaucji procesowych i kar umownych, w niniejszym wydawnictwie przedrukowany został z edycji: *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 317, s. 71.

¹² Dekret królewski, wydany na sejmie walnym krakowskim dla Mazowsza, o postępowaniu przy rozgraniczaniu dóbr królewskich i szlacheckich, w niniejszym wydawnictwie przedrukowany został z edycji: *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 318, s. 72, 73.

¹³ Dekret królewski, wydany na sejmie walnym krakowskim dla Mazowsza, przywracający w części moc obowiązującą statutu księcia Janusza III o mężobójcach z 26 czerwca 1525 r., w niniejszym wydawnictwie przedrukowany został z edycją: *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 319, s. 73–76.

¹⁴ „Konstytucja, czyli mandat”, wydana na sejmie walnym krakowskim dla Mazowsza w sprawie terminów roków ziemskich, w niniejszym wydawnictwie przedrukowana została z edycją: *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 320, s. 77, 78.

¹⁵ List królewski, wznawiający statut sejmiku piotrkowskiego z 1510 r. przeciwko mężobójcom, opublikowany tu został według wpisu w MK₂, t. 47, k. 370–371 v. z uwzględnieniem edycji Władysława Pocięchy (AT, t. XIV, nr 166, s. 258, 259), który oparł się na oryginale z B. Zamoyskich, Teki Górskiego, nr 1724.

¹⁶ Por. mandat królewski z 24 stycznia 1532 r., którego tekst nie dochował się do naszych czasów, *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 315, s. 67.

¹⁷ *Iura Masoviae Terrestria*, t. III, nr 321, s. 78, 79.

¹⁸ Por. MRPS, cz. IV, vol. 1, nr nr 6083–6115, 6125, 6133, 6134 (*nomina exactorum*), 6135, s. 355–358; cz. IV, vol. 2, nr 16186–16193, s. 407 (listy królewskie do senatorów, szlachty i starostów, terminy sejmików przedsejmowych, z 23 października 1531), nr nr 16231–16264, 16280, 16291, 16296, 16307, 16312, s. 409–413.